

Przedmiotowe zasady oceniania – klasa 4

Przyroda

Program uwzględnia określone w podstawie programowej:

- cele kształcenia – wymagania ogólne w zakresie wiedzy, umiejętności i stosowania wiedzy w praktyce oraz w zakresie kształtowania postaw – wychowania,
- treści kształcenia – wymagania szczegółowe,
- umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego w szkole podstawowej, sformułowane we wstępnej części podstawy, oraz założenia wychowawcze wynikające z treści przyrodniczych.

DZIAŁ 1. Poznajemy warsztat przyrodnika

Zakres treści nauczania:

Składniki przyrody ożywionej i nieożywionej oraz elementy antropogeniczne (wytwory działalności człowieka). Rola zmysłów w poznawaniu przyrody. Źródła informacji o przyrodzie. Obserwacje i doświadczenia. Etapy doświadczenia. Dokumentowanie prowadzonych obserwacji i doświadczeń. Zasady bezpiecznego prowadzenia obserwacji i doświadczeń. Przyrządy i pomoce wykorzystywane podczas obserwacji terenowych (mapa, aparat fotograficzny, kompas, taśma miernicza, lupa, lornetka) i zasady posługiwania się nimi. Widnokrąg. Główne i pośrednie kierunki geograficzne i sposoby ich wyznaczania w terenie za pomocą kompasu i gnomonu. Inne sposoby wyznaczania kierunków geograficznych.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- wymienia ożywione i nieożywione składniki przyrody oraz wytwory działalności człowieka,
- wymienia czynności życiowe organizmów,
- omawia rolę zmysłów w poznawaniu przyrody,
- wymienia źródła wiedzy o przyrodzie,
- podaje przykłady wykorzystania zmysłów do prowadzenia obserwacji przyrodniczych,
- omawia sposoby poznawania przyrody,
- omawia przeznaczenie poszczególnych przyrządów ułatwiających obserwację przyrody (lupy, mikroskopu, lornetki, taśmy mierniczej),
- wymienia etapy doświadczenia,
- opisuje przebieg linii widnokładu,
- omawia budowę kompasu,
- podaje nazwy głównych i pośrednich kierunków geograficznych,
- omawia sposoby wyznaczania kierunku północnego za pomocą Gwiazdy Polarnej oraz innych obiektów w otoczeniu.

Umiejętności

Uczeń:

- wykazuje powiązania między ożywionymi a nieożywionymi składnikami przyrody oraz wytworami działalności człowieka,
- obserwuje obiekty przyrodnicze gołym okiem, za pomocą lupy i innych przyrządów optycznych,
- korzysta z różnych źródeł wiedzy o przyrodzie,
- prezentuje wybrane publikacje o tematyce przyrodniczej,
- dokumentuje prowadzone obserwacje i doświadczenia,

- odróżnia obserwacje od doświadczenia,
- wyznacza główne kierunki geograficzne w terenie za pomocą kompasu i gnomonu.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- przestrzega zasad prawidłowego prowadzenia obserwacji i doświadczeń,
- przestrzega zasad współpracy w grupie,
- właściwie odnosi się do ożywionych i nieożywionych elementów przyrody,
- wykazuje się dokładnością podczas pracy,
- przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć.

Sposoby osiągnięcia celów:

- wskazywanie w najbliższym otoczeniu ożywionych i nieożywionych składników przyrody oraz wytworów działalności człowieka,
- rozmowa na temat sposobów poznawania przyrody,
- prezentacja publikacji przyrodniczych oraz wyszukiwanie w nich informacji przyrodniczych (na zadany temat),
- wyszukiwanie informacji w różnych źródłach o tematyce przyrodniczej,
- planowanie, przeprowadzanie oraz dokumentowanie obserwacji i doświadczeń,
- praktyczne wyznaczanie głównych kierunków geograficznych różnymi sposobami, w tym z użyciem kompasu i gnomonu.

Zajęcia terenowe:

- obserwacja obiektów przyrodniczych,
- określanie kierunków geograficznych.

DZIAŁ 2. Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze

Zakres treści nauczania:

Stany skupienia substancji. Właściwości ciał stałych, cieczy i gazów. Przykłady przedmiotów wykonanych z substancji sprężystych, kruchych i plastycznych. Właściwości przedmiotów wykonanych z różnych substancji. Stany skupienia wody w zależności od temperatury. Budowa i działanie termometru. Przemiany stanów skupienia wody: parowanie, skraplanie, krzepnięcie, topnienie. Składniki pogody: temperatura powietrza, ciśnienie atmosferyczne, kierunek i prędkość wiatru, zachmurzenie, opady i osady atmosferyczne. Przyrządy służące do pomiaru składników pogody. Pomiar składników pogody. Obserwacje pogody. Prognoza pogody. Pozorna wędrówka Słońca w ciągu dnia. Długość cienia i temperatura powietrza a wysokość Słońca nad widnokresem. Wschód, górowanie i zachód Słońca w zależności od pory roku. Cechy pogody w różnych porach roku.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- wyjaśnia, co to jest substancja,
- wymienia stany skupienia substancji,
- podaje przykłady przedmiotów wykonanych z substancji sprężystych, kruchych i plastycznych,
- omawia zmiany stanu skupienia wody,
- wymienia czynniki wpływające na zmianę stanu skupienia wody,
- wymienia składniki pogody,
- podaje nazwy przyrządów służących do pomiaru składników pogody,
- podaje przykłady zastosowania termometru w życiu codziennym,
- omawia pozorną wędrówkę Słońca w ciągu dnia,
- wyjaśnia zależności długości cienia od wysokości Słońca nad widnokresem,

-wymienia cechy pogody w różnych porach roku.

Umiejętności

Uczeń:

- rozróżnia ciała stałe, ciecze i gazy,
- podaje przykłady przedmiotów wykonanych z substancji sprężystych, kruchych i plastycznych,
- wskazuje w najbliższym otoczeniu przedmioty wykonane z różnych substancji,
- uzasadnia zastosowanie substancji sprężystych, plastycznych i kruchych w przedmiotach codziennego użytku,
- rozróżnia stany skupienia wody,
- bada zmiany stanu skupienia wody,
- opisuje pogodę, z uwzględnieniem jej składników,
- dokonuje pomiaru składników pogody (temperatury powietrza, opadów, ciśnienia atmosferycznego, kierunku i prędkości wiatru),
- rozróżnia opady i osady atmosferyczne,
- rozpoznaje zjawiska pogodowe występujące w różnych porach roku,
- prowadzi i dokumentuje obserwacje meteorologiczne,
- wskazuje na widnokręgu lub ilustracji miejsca wschodu i zachodu Słońca w zależności od pory roku,
- porównuje cechy pogody w pierwszych dniach różnych pór roku.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- postępuje zgodnie ze wskazaniem nauczyciela,
- dba o bezpieczeństwo własne i innych podczas wykonywania czynności przyrodnika (wybór miejsca do prowadzenia pomiarów i obserwacji, wykonywanie pomiarów i prowadzenie obserwacji),
- dba o bezpieczeństwo własne i innych podczas badania właściwości przedmiotów wykonanych z różnych substancji.

Sposoby osiągnięcia celów:

- wskazywanie w najbliższym otoczeniu przedmiotów wykonanych z substancji sprężystych, kruchych i plastycznych,
- konstruowanie prostych przyrządów służących do pomiaru składników pogody,
- pomiar składników pogody i odczytywanie wskazań poszczególnych przyrządów mierzących składniki pogody (termometr, barometr),
- prowadzenie dzienniczka obserwacji pogodowych,
- tworzenie mapy pogody i prognozy pogody dla własnej miejscowości,
- obserwacja widomej wędrówki Słońca w ciągu dnia,
- obserwacja długości cienia w ciągu dnia,
- obserwacja pogody w poszczególnych porach roku.

Zajęcia terenowe:

- pomiar składników pogody,
- obserwacja pogody i przyrody ożywionej jesienią,
- obserwacja długości cienia w ciągu dnia,

Doświadczenia:

- badanie obecności pary wodnej w powietrzu,
- obserwacja zjawiska skraplania,

DZIAŁ 3. Poznajemy świat organizmów

Zakres treści nauczania:

Cechy organizmów. Komórka jako podstawowa jednostka budowy organizmu. Organizmy jednokomórkowe i wielokomórkowe. Hierarchiczna budowa organizmu. Podział organizmów na królestwa. Sposoby odżywiania się organizmów: samożywne i cudzożywne. Podział i przystosowania organizmów cudzożywnych do zdobywania pokarmu. Zależności pokarmowe między organizmami. Rośliny doniczkowe i zwierzęta w domu i w ogrodzie. Zwierzęta towarzyszące człowiekowi.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- wymienia cechy organizmów,
- przedstawia podział organizmów na królestwa,
- wymienia sposoby odżywiania się organizmów,
- wyjaśnia, na czym polega samożywność i cudzożywność,
- omawia przystosowania organizmów cudzożywnych do zdobywania pokarmu,
- podaje przykłady zależności pokarmowych między organizmami,
- wymienia nazwy roślin uprawianych w domu i w ogrodzie,
- wymienia nazwy zwierząt żyjących w domu i w ogrodzie.

Umiejętności

Uczeń:

- rozpoznaje poziomy organizacji życia (komórka, tkanka, narząd, organizm),
- wskazuje podobieństwa i różnice między organizmami,
- odróżnia organizmy samożywne od cudzożywnych, mięsożerne od roślinożernych,
- przedstawia graficznie proste łańcuchy pokarmowe,
- prowadzi obserwacje wybranych zwierząt,
- tworzy zielnik z roślin występujących w okolicach szkoły lub miejsca zamieszkania.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- wykazuje szacunek dla wszystkich form życia,
- systematycznie i we właściwy sposób opiekuje się uprawianymi roślinami i hodowanymi zwierzętami,
- ocenia wpływ działalności człowieka na liczebność organizmów (pozytywny: np. ochrona przyrody, zarybianie zbiorników wodnych, sadzenie lasów, i negatywny: np. kłusownictwo, zanieczyszczenie środowiska, rabunkowa gospodarka zasobami leśnymi itp.).

Sposoby osiągania celów:

- obserwacja cech organizmów,
- obserwacje mikroskopowe komórek i tkanek,
- obserwacje narządów, układów narządów i organizmów na wybranych modelach,
- wskazywanie przystosowań budowy ciała różnych gatunków zwierząt do ich sposobu odżywiania się,
- graficzne przedstawianie zależności pokarmowych (łańcuchy pokarmowe),
- zakładanie oraz dokumentowanie uprawy roślin i hodowli zwierząt.

DZIAŁ 4. Odkrywamy tajemnice ciała człowieka

Zakres treści nauczania:

Składniki pokarmowe i ich rola. Budowa i funkcjonowanie układów: pokarmowego, krwionośnego, oddechowego, ruchu, nerwowego i rozrodczego. Higiena układów: pokarmowego, krwionośnego, oddechowego, ruchu, nerwowego i rozrodczego. Rola i współpraca wybranych narządów zmysłów. Higiena narządów zmysłów. Zmiany zachodzące w organizmie podczas dojrzewania płciowego.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- omawia budowę i podstawowe funkcje układów: pokarmowego, krwionośnego, oddechowego, ruchu, nerwowego i rozrodczego,
- wymienia zasady higieny omawianych układów narządów,
- omawia rolę narządów zmysłów,
- wymienia podstawowe zasady ochrony zmysłów wzroku i słuchu,
- omawia zasady higieny narządów zmysłów,
- omawia zmiany zachodzące w organizmach podczas dojrzewania płciowego.

Umiejętności

Uczeń:

- wskazuje na planszy dydaktycznej, modelu lub własnym ciele położenie poszczególnych układów narządów człowieka.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- przestrzega podstawowych zasad higieny poszczególnych układów narządów.

Sposoby osiągania celów:

- wskazywanie na planszach (modelach lub własnych ciele) położenia narządów wchodzących w skład poszczególnych układów narządów,
- prowadzenie prostych doświadczeń i pomiarów, np. współdziałania zmysłów smaku i węchu,
- spotkanie z pielęgniarką szkolną lub ratownikiem medycznym.

Doświadczenia

- badanie współdziałania zmysłów węchu i smaku.

DZIAŁ 5. Odkrywamy tajemnice zdrowia

Zakres treści nauczania:

Zasady zdrowego stylu życia. Zasady prawidłowego odżywiania się. Aktywność fizyczna, odpoczynek aktywny i bierny. Bezpieczeństwo podczas wypoczynku. Higiena skóry, włosów, paznokci oraz jamy ustnej. Choroby zakaźne. Choroby pasożytnicze. Drogi wnikania czynników chorobotwórczych do organizmu człowieka. Sposoby zapobiegania wnikaniu drobnoustrojów chorobotwórczych do organizmu człowieka. Bezpieczeństwo w domu i poza domem: groźne zjawiska pogodowe, ukąszenia i użądlenia, zatrucia grzybami i roślinami. Niebezpieczne substancje w naszym otoczeniu; znaczenie symboli zamieszczanych na opakowaniach środków chemicznych. Trujące rośliny domowe i dziko rosnące. Zwierzęta jadowite. Zasady udzielania pierwszej pomocy w przypadku uszkodzenia skóry. Uzależnienia od alkoholu, nikotyny, środków zmieniających świadomość, urządzeń elektronicznych i ich skutki. Zachowania asertywne w różnych sytuacjach.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- wyjaśnia, na czym polega zdrowy styl życia,
- wymienia zasady zdrowego stylu życia,
- omawia zasady prawidłowego odżywiania się,
- omawia zasady bezpiecznego wypoczynku,
- podaje przykłady organizmów (zwierząt, roślin, grzybów, bakterii) i wirusów negatywnie wpływających na zdrowie człowieka,
- wymienia drogi wnikania czynników chorobotwórczych do organizmu,
- podaje przykłady chorób zakaźnych i pasożytniczych,
- wymienia sposoby zapobiegania chorobom zakaźnym i pasożytniczym,
- omawia zasady postępowania w przypadku zarażenia się chorobami zakaźnymi i pasożytniczymi,
- omawia podstawowe zasady dbałości o własne ciało (skórę, jamę ustną, włosy, paznokcie),
- omawia sposób zachowania się podczas gwałtownych zjawisk pogodowych,
- podaje przykłady niebezpiecznych substancji znajdujących się w domu,
- omawia zasady postępowania w przypadku ukąszeń, użądleń, zatrucia grzybami,
- omawia zasady udzielania pierwszej pomocy w przypadku uszkodzeń skóry,
- podaje przykłady skutków uzależnień.

Umiejętności

Uczeń:

- objaśnia znaczenie symboli zamieszczanych na opakowaniach środków chemicznych,
- rozpoznaje przykładowe organizmy negatywnie wpływające na zdrowie człowieka,
- rozpoznaje grzyby trujące,
- rozpoznaje wybrane trujące rośliny domowe i dziko rosnące,
- przedstawia zasady opatrywania uszkodzenia skóry,
- prezentuje postawę asertywną w różnych sytuacjach.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- przestrzega zasad dbałości o własne ciało, przestrzega zasad zdrowego stylu życia,
- uzasadnia, że uzależnienia mają negatywny wpływ na funkcjonowanie organizmu człowieka,
- wyjaśnia, dlaczego należy szanować życie każdego człowieka.

Sposoby osiągania celów:

- prezentacja multimedialna na temat organizmów wywierających negatywny wpływ na zdrowie człowieka,
- spotkanie z pielęgniarką i/lub przedstawicielem służb ratowniczych,
- odczytywanie z ulotek dostępnych w stacjach sanitarno-epidemiologicznych lub ośrodkach zdrowia informacji o chorobach zakaźnych i pasożytniczych oraz zasadach higieny,
- odczytywanie i analizowanie informacji zamieszczanych na opakowaniach środków chemicznych,
- prezentacja zdjęć trujących roślin, grzybów i niebezpiecznych zwierząt,
- rozmowa na temat uzależnień i ich skutków,
- oglądanie filmów na temat niebezpieczeństw poza domem i skutków uzależnień,
- spotkanie z przedstawicielem policji,
- odgrywanie scenek, w których wyeksponowane są zachowania asertywne w różnych sytuacjach.

DZIAŁ 6. Orientujemy się w terenie

Zakres treści nauczania:

Plan i mapa. Rodzaje map. Symbole graficzne stosowane na planie i mapie (znaki kartograficzne). Skala planu i mapy. Legenda. Orientowanie planu i mapy.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- wyjaśnia, czym są plan i mapa,
- wyjaśnia, do czego służy skala planu i mapy,
- wymienia elementy planu i mapy,
- wymienia rodzaje map,
- omawia sposoby orientowania planu i mapy.

Umiejętności

Uczeń:

- odróżnia plan od mapy,
- rysuje plan dowolnego przedmiotu,
- wykonuje szkic okolic szkoły,
- odczytuje informacje z planu i mapy z użyciem legendy,
- wskazuje na planie i mapie miejsce obserwacji oraz obiekty znajdujące się w jego otoczeniu,
- orientuje plan lub mapę,
- planuje trasę wycieczki na podstawie mapy turystycznej lub planu miasta.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- przestrzega zasad współpracy w grupie,
- wykazuje się dokładnością podczas pracy,
- przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć.

Sposoby osiągnięcia celów:

- odczytywanie z planu miasta lub mapy turystycznej informacji dotyczących położenia obiektów w terenie,
- orientowanie mapy za pomocą kompasu i na podstawie obiektów w terenie,
- planowanie wycieczki po najbliższej okolicy.

Zajęcia terenowe:

- posługiwanie się mapą w terenie.

DZIAŁ 7. Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy

Zakres treści nauczania:

Cechy krajobrazu. Krajobrazy: naturalny i kulturowy i ich elementy. Rodzaje krajobrazu kulturowego. Formy terenu i ich elementy. Rodzaje i budowa skał. Gleba – jej składniki i powstawanie. Wody słodkie i wody słone. Rodzaje wód płynących i wód stojących. Zależności między składnikami środowiska przyrodniczego i środowiska antropogenicznego. Krajobraz kulturowy wczoraj i dziś. Formy ochrony przyrody. Zasady zachowania na obszarach chronionych.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- wymienia cechy krajobrazu,
- wymienia naturalne i antropogeniczne elementy krajobrazu,
- wymienia rodzaje krajobrazu kulturowego,

- wymienia rodzaje form terenu: wypukłych i wklęsłych,
- wymienia elementy wzniesienia i doliny rzecznej,
- wymienia rodzaje skał występujących w najbliższej okolicy,
- wymienia etapy powstawania gleby,
- podaje przykłady wód słodkich i wód słonych,
- wymienia rodzaje wód płynących i wód stojących,
- podaje nazwy naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych występujących w najbliższej okolicy,
- podaje przykłady przekształcania krajobrazu naturalnego przez człowieka,
- omawia zmiany w krajobrazie najbliższej okolicy, które zaszły w ciągu ostatnich dziesięcioleci,
- wymienia rodzaje obszarów chronionych,
- podaje przykłady obiektów i obszarów chronionych znajdujących się w pobliżu miejsca zamieszkania,
- omawia zasady zachowania się na obszarach chronionych.

Umiejętności

Uczeń:

- rozpoznaje na ilustracjach krajobraz naturalny i kulturowy,
- rozpoznaje rodzaje form terenu w najbliższej okolicy,
- wskazuje na ilustracjach elementy wzniesienia i doliny rzecznej,
- rozpoznaje rodzaje skał występujących w najbliższej okolicy,
- wskazuje na profilu glebowym warstwę próchnicy,
- rozpoznaje w najbliższej okolicy rodzaje krajobrazu kulturowego,
- rozpoznaje antropogeniczne elementy krajobrazu najbliższej okolicy i określa ich funkcje,
- wyszukuje i prezentuje informacje dotyczące pochodzenia nazwy miejscowości,
- rozpoznaje antropogeniczne elementy krajobrazu i określa ich funkcje,
- porównuje na podstawie ilustracji wygląd okolicy obecnie i przed 100 laty,
- ocenia zmiany w krajobrazie najbliższej okolicy,
- ocenia krajobraz najbliższej okolicy pod względem piękna i dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego,
- wskazuje na mapie Polski położenie najbliższych parków narodowych i rezerwatów.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- uzasadnia konieczność dbałości o cieki i zbiorniki wodne znajdujące się w najbliższej okolicy,
- uzasadnia konieczność zachowania bezpieczeństwa w pobliżu zbiorników wodnych,
- wskazuje konieczność dbania o zrównoważony rozwój swojej miejscowości,
- uzasadnia potrzebę współodpowiedzialności za wygląd swojej okolicy,
- przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas zajęć terenowych.

Sposoby osiągania celów:

- wskazywanie na mapie zbiorników wodnych,
- rozpoznawanie skał występujących w najbliższej okolicy,
- przygotowanie w dowolnej formie prezentacji na temat swojej miejscowości,
- tworzenie modelu pagórka i doliny rzecznej.

DZIAŁ 8. Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na lądzie

Zakres treści nauczania:

Warunki życia w wodzie. Przystosowania ryb i innych organizmów do życia w wodzie. Organizmy żyjące w rzece i ich przystosowania do warunków panujących w biegu górnym, środkowym i dolnym. Warunki życia w jeziorze. Przystosowania organizmów do życia w jeziorze. Warunki życia na lądzie. Przykłady przystosowań organizmów do warunków życia na lądzie. Warstwy lasu. Warunki panujące w poszczególnych warstwach lasu.

Organizmy żyjące w lesie. Zasady zachowania się w lesie. Rodzaje lasów. Organizmy żyjące na łące. Życie na polu uprawnym.

Szczegółowe cele kształcenia:

Wiadomości

Uczeń:

- omawia warunki życia w wodzie,
- omawia warunki życia panujące w poszczególnych biegach rzeki,
- charakteryzuje strefy życia w jeziorze,
- podaje przykłady zależności pokarmowych występujących w środowisku wodnym,
- omawia warunki życia na lądzie,
- charakteryzuje warunki panujące w poszczególnych warstwach lasu,
- wymienia przykładowe organizmy żyjące w poszczególnych warstwach lasu,
- omawia warunki życia na łące i na polu uprawnym,
- charakteryzuje rośliny uprawne.

Umiejętności

Uczeń:

- rozpoznaje wybrane organizmy wodne,
- określa przystosowania organizmów wodnych do miejsca, w którym żyją,
- prowadzi obserwacje mikroskopowe i makroskopowe organizmów wodnych,
- układa proste łańcuchy pokarmowe w środowisku wodnym,
- porównuje warunki życia w wodzie i na lądzie,
- rozpoznaje wybrane organizmy leśne,
- rozpoznaje drzewa rosnące w lasach liściastych i iglastych,
- rozpoznaje wybrane organizmy żyjące na łące i na polu,
- określa przystosowania organizmów do życia na lądzie.

Szczegółowe cele wychowania:

Uczeń:

- uzasadnia konieczność dbałości o środowisko wodne i lądowe w skali lokalnej i globalnej,
- wyjaśnia, w jaki sposób zniszczenie jednego gatunku wpływa na pozostałe organizmy żyjące w tym samym środowisku,
- omawia zasady właściwego zachowania się w lesie,
- uzasadnia konieczność zachowania bezpieczeństwa w kontaktach z napotkanymi zwierzętami leśnymi,
- określa zasady właściwego zachowania w stosunku do roślin i zwierząt,

Sposoby osiągnięcia celów:

- obserwacja mikroskopowa i makroskopowa organizmów wodnych,
- wskazywanie przystosowań budowy organizmów do życia w wodzie,
- wskazywanie łańcuchów pokarmowych w środowisku wodnym,
- obserwacja warstw lasu i warunków panujących w poszczególnych warstwach,
- rozpoznawanie wybranych roślin i zwierząt lądowych żyjących w lesie, na łące i polu,

Zajęcia terenowe:

- obserwacja cieku wodnego,
- rozpoznawanie pospolitych organizmów żyjących w wodzie,
- obserwacja mieszkańców lasu, ich budowy i warunków życia,
- rozpoznawanie pospolitych organizmów w lesie,
- rozpoznawanie typów lasów i charakterystycznych dla nich gatunków drzew,
- obserwacja organizmów występujących na łące i warunków, w których żyją,
- obserwacja organizmów występujących na polu oraz warunków, w których żyją.

Wymagania na poszczególną ocenę:

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Dział 1. Poznajemy warsztat przyrodnika						
		Uczeń:				
1. Przyroda i jej składniki	1. Poznajemy składniki przyrody	<ul style="list-style-type: none"> wymienia dwa elementy przyrody nieożywionej (A)*; wymienia dwa elementy przyrody żywej (A) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie pojęcia przyroda (B); wymienia trzy niezbędne do życia składniki przyrody nieożywionej (A); podaje trzy przykłady wytworów działalności człowieka (A) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy ożywionych elementów przyrody (A); wskazuje w najbliższym otoczeniu wytwory działalności człowieka (C) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady powiązań przyrody nieożywionej z przyrodą żywą (A); klasyfikuje wskazane elementy na: żywe składniki przyrody, nieżywione składniki przyrody oraz wytwory działalności człowieka (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób zmiana jednego elementu przyrody może wpłynąć na jej pozostałe elementy (B)
2. Jak poznawać przyrodę?	2. Jakimi sposobami poznajemy przyrodę?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zmysły umożliwiające poznanie otaczającego świata (A); podaje dwa przykłady informacji uzyskanych dzięki wybranym zmysłom (A); wyjaśnia, czym jest obserwacja (B) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na przykładach rolę poszczególnych zmysłów w poznawaniu świata (B); wymienia źródła informacji o przyrodzie (A); omawia najważniejsze zasady bezpieczeństwa podczas prowadzenia obserwacji i wykonywania doświadczeń (B) 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje liczbę i rodzaj informacji uzyskiwanych za pomocą poszczególnych zmysłów (C); wymienia cechy przyrodnika (A); określa rolę obserwacji w poznawaniu przyrody (B); omawia etapy doświadczenia (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jakim celu prowadzi się doświadczenia i eksperymenty przyrodnicze (B); wyjaśnia różnice między eksperymentem a doświadczeniem (B) 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie obserwacji podejmuje próbę przewidzenia niektórych sytuacji i zjawisk, np. dotyczących pogody, zachowania zwierząt (D); przeprowadza dowolne doświadczenie, posługując się instrukcją, zapisuje obserwacje i wyniki (D); wyjaśnia, dlaczego do niektórych doświadczeń należy używać dwóch zestawów doświadczalnych (D)

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3. Przyrządy i pomoce przyrodni ka	3. Przyrządy i pomoce ułatwiające prowadzenie obserwacji	<ul style="list-style-type: none">• podaje nazwy przyrządów służących do prowadzenia obserwacji w terenie (A);• przeprowadza obserwację za pomocą lupy lub lornetki (C);• notuje dwa/trzy spostrzeżenia dotyczące obserwowanych obiektów (C);• wykonuje schematyczny rysunek obserwowanego obiektu (C);• dokonuje pomiaru z wykorzystaniem taśmy mierniczej (C)	<ul style="list-style-type: none">• przyporządkko wuje przyrząd służący do prowadzenia obserwacji do obserwowanego obiektu (C);• wymienia propozycje przyrządów, które należy przygotować do prowadzenia obserwacji w terenie (D);• określa charakterystyczn e cechy obserwowanych obiektów (C);• opisuje sposób użycia taśmy mierniczej (B)	<ul style="list-style-type: none">• planuje miejsca dwóch/trzech obserwacji (D);• proponuje przyrząd odpowiedni do obserwacji konkretnego obiektu (C);• wymienia najważniejsze części mikroskopu (A)	<ul style="list-style-type: none">• planuje obserwację dowolnego obiektu lub organizmu w terenie (D);• uzasadnia celowość zaplanowanej obserwacji (D);• omawia sposób przygotowania obiektu do obserwacji mikroskopowej (B)	<ul style="list-style-type: none">• przygotow uje notatkę na temat innych przyrządów służących do prowadzenia obserwacji, np. odległych obiektów lub głębin (D)
4. Określamy kierunki geograficz ne	4. W jaki sposób określamy kierunki geograficz ne?	<ul style="list-style-type: none">• podaje nazwy głównych kierunków geograficznych wskazanych przez nauczyciela na widnokręgu (A);• wyznacza – na podstawie instrukcji słownej – główne kierunki geograficzne za pomocą kompasu (C);• określa warunki wyznaczania kierunku północnego za pomocą gnomonu, czyli prostego patyka lub pręta, w słoneczny dzień (B)	<ul style="list-style-type: none">• podaje nazwy głównych kierunków geograficznych (A);• przyporządkko wuje skróty do nazw głównych kierunków geograficznych (A);• określa warunki korzystania z kompasu (A);• posługując się instrukcją, wyznacza główne kierunki geograficzne za pomocą gnomonu (C)	<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia, co to jest widnokrąg (B);• omawia budowę kompasu (B);• samodzielnie wyznacza kierunki geograficzne za pomocą kompasu (C);• wyjaśnia, w jaki sposób wyznacza się kierunki pośrednie (B)	<ul style="list-style-type: none">• podaje przykłady wykorzystania w życiu umiejętności wyznaczania kierunków geograficznych (B);• porównuje dokładność wyznaczania kierunków geograficznych za pomocą kompasu i gnomonu (D);• wyjaśnia, w jaki sposób tworzy się nazwy kierunków pośrednich (B)	<ul style="list-style-type: none">• omawia sposób wyznaczania kierunku północnego na podstawie położenia Gwiazdy Polarnej oraz innych obiektów w otoczeniu (B)
	5. Określamy kierunki geograficzne za pomocą kompasu i gnomonu – lekcja w terenie					
Podsumowan ie działu 1	6., 7. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Poznajemy warsztat przyrodnika”					
Dział 2. Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze						
		Uczeń:				

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
1. Substancje wokół nas	8. Otaczają nas substancje	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje w najbliższym otoczeniu przykłady ciał stałych, cieczy i gazów (B); wskazuje w najbliższym otoczeniu po dwa przykłady ciał plastycznych, kruchych i sprężystych (B); podaje dwa przykłady występowania zjawiska rozszerzalności cieplnej ciał stałych (A); porównuje ciała stałe z cieczami pod względem jednej właściwości, np. kształtu (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia stany skupienia, w których występują substancje (A); podaje dwa/trzy przykłady wykorzystania właściwości ciał stałych w życiu codziennym (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega zjawisko rozszerzalności cieplnej (B); podaje przykłady występowania zjawiska rozszerzalności cieplnej ciał stałych i cieczy (C) oraz gazów (D) 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje ciała stałe ze względu na właściwości (B); wyjaśnia, na czym polega kruchość, plastyczność i sprężystość (B); porównuje właściwości ciał stałych, cieczy i gazów (C); opisuje zasadę działania termometru cieczowego (B) 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, popierając swoje stanowisko przykładami z życia, dlaczego ważna jest znajomość właściwości ciał (D)
2. Woda występująca w trzech stanach skupienia	9. Poznajemy stany skupienia wody	<ul style="list-style-type: none"> wymienia stany skupienia wody w przyrodzie (A); podaje przykłady występowania wody w różnych stanach skupienia (A); omawia budowę termometru (B); odczytuje wskazania termometru (C); wyjaśnia, na czym polega krzepnięcie i topnienie (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zasadę działania termometru (B); przeprowadza, zgodnie z instrukcją, doświadczenia wykazujące: <ul style="list-style-type: none"> wpływ temperatury otoczenia na parowanie wody (C), obecność pary wodnej w powietrzu (C); wyjaśnia, na czym polega parowanie i skraplanie wody (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wpływające na szybkość parowania (A); formułuje wnioski na podstawie przeprowadzonych doświadczeń (D); przyporządkowuje stan skupienia wody do wskazań termometru (C) 	<ul style="list-style-type: none"> dokumentuje doświadczenia według poznanego schematu (D); podaje znane z życia codziennego przykłady zmian stanów skupienia wody (C); przedstawia w formie schematu zmiany stanu skupienia wody w przyrodzie (C) 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zmiany stanów skupienia wody podczas jej krążenia w przyrodzie, posługując się wykonanym przez siebie rysunkiem (D)
3. Składniki pogody	10. Poznajemy składniki pogody	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przynajmniej trzy składniki pogody (A); rozpoznaje na dowolnej ilustracji rodzaje opadów (C); wyjaśnia, dlaczego burze są groźne (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co nazywamy pogodą (B); wyjaśnia pojęcia: upał, przymrozek, mróz (B); podaje nazwy opadów atmosferycznych (A) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje, z czego są zbudowane chmury (A); rozdziela rodzaje opadów atmosferycznych na ilustracjach (C); wyjaśnia, czym jest ciśnienie atmosferyczne (B); wyjaśnia, jak powstaje wiatr (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak tworzy się nazwę wiatru (B); rozpoznaje na mapie rodzaje wiatrów (C); wykazuje związek pomiędzy porą roku a występowaniem określonego rodzaju opadów i opadów (D) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między opadami a osadami atmosferycznymi (D)

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
4. Obserwujemy pogodę	11. Obserwujemy pogodę	<ul style="list-style-type: none"> • dobiera odpowiednie przyrządy służące do pomiaru trzech składników pogody (A); • odczytuje temperaturę powietrza z termometru cieczowego (C); 	<ul style="list-style-type: none"> • zapisuje temperaturę dodatnią i ujemną (C); • omawia sposób pomiaru ilości opadów (B); • podaje jednostki, w których wyraża się składniki pogody (A); • buduje deszczomierz na podstawie instrukcji (C); • prowadzi tygodniowy kalendarz pogody na podstawie obserwacji wybranych składników pogody (C); • określa aktualny stopień zachmurzenia nieba na podstawie obserwacji (C); • opisuje tęczę (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyrządy służące do obserwacji meteorologicznych (A); • dokonuje pomiaru składników pogody – prowadzi kalendarz pogody (C); • przygotowuje możliwą prognozę pogody dla swojej miejscowości na następny dzień (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje prognozę pogody przedstawioną za pomocą znaków graficznych (C); • określa kierunek wiatru na podstawie obserwacji (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie opisu przedstawia – w formie mapy – prognozę pogody dla Polski (D)
	12. Obserwacja i pomiar składników pogody – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie instrukcji buduje wiatromierz (C); • odczytuje symbole umieszczone na mapie pogody (C); • przedstawia stopień zachmurzenia za pomocą symboli (C); • przedstawia rodzaj opadów za pomocą symboli (C) 				
5. „Wędrowka” Słońca po niebie	13. „Wędrowka” Słońca po niebie	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: wschód Słońca, zachód Słońca (B); • rysuje „drogę” Słońca na niebie (C); • podaje daty rozpoczęcia kalendarzowych pór roku (A); 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia pozorną wędrowkę Słońca nad widnokregiem (B); • omawia zmiany temperatury powietrza w ciągu dnia (B); • wyjaśnia pojęcia: równonoc, przesilenie (B); • omawia cechy pogody w poszczególnych porach roku (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • określa zależność między wysokością Słońca a temperaturą powietrza (C); • określa zależność między wysokością Słońca a długością cienia (C); • wyjaśnia pojęcie górowanie Słońca (B); • omawia zmiany w pozornej wędrowce Słońca nad widnokregiem w poszczególnych porach roku (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany długości cienia w ciągu dnia (B); • porównuje wysokość Słońca nad widnokregiem oraz długość cienia podczas górowania w poszczególnych porach roku (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady praktycznego wykorzystania wiadomości dotyczących zmian temperatury i długości cienia w ciągu dnia, np. wybór ubrania, pielęgnacja roślin, ustawienie budy dla psa (B)
	14. Jak zmieniają się pogoda i przyroda w ciągu roku? – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> • podaje po trzy przykłady zmian zachodzących w przyrodzieżywionej w poszczególnych porach roku (C) 				
Podsumowanie działu 2	15., 16. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze”					
Dział 3. Poznajemy świat organizmów						
				Uczeń:		

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
1. Organizmy mają wspólne cechy	17. Poznajemy budowę i czynności życiowe organizmów	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, po czym rozpoznaje się organizm (B); • wymienia przynajmniej trzy czynności życiowe organizmów (A); • omawia jedną wybraną przez siebie czynność życiową organizmów (B); • odróżnia przedstawione na ilustracji organizmy jednokomórkowe od organizmów wielokomórkowych (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: organizm jednokomórkowy, organizm wielokomórkowy (B); • podaje charakterystyczne cechy organizmów (A); • wymienia czynności życiowe organizmów (A); • rozpoznaje na ilustracji wybrane organy/narządy (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia hierarchiczną budowę organizmów wielokomórkowych (B); • charakteryzuje czynności życiowe organizmów (B); • omawia cechy rozmnażania płciowego i bezpłciowego (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady różnych sposobów wykonywania tych samych czynności przez organizmy, np. ruch, wzrost (C); • porównuje rozmnażanie płciowe z rozmnażaniem bezpłciowym (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia podział organizmów na pięć królestw (A)
2. Organizmy różnią się sposobem odżywiania	18. W jaki sposób organizmy zdobywają pokarm?	<ul style="list-style-type: none"> • określa, czy podany organizm jest samożywny czy cudzożywny (B); • podaje przykłady organizmów cudzożywnych: mięsożernych, roślinożernych i wszystkożernych (B); • wskazuje na ilustracji charakterystyczne cechy drapieżników (C) • układa łańcuch pokarmowy z podanych organizmów (C); • układa jeden łańcuch pokarmowy na podstawie analizy sieci pokarmowej (D) 	<ul style="list-style-type: none"> • dzieli organizmy cudzożytne ze względu na rodzaj pokarmu (A); • podaje przykłady organizmów roślinożernych (B); • dzieli mięsożerców na drapieżniki i padlinożerców (B); • wyjaśnia, na czym polega wszystkożerność (B) • wyjaśnia, czym są zależności pokarmowe (B); • podaje nazwy ogniw łańcucha pokarmowego (A) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: organizm samożywny, organizm cudzożywny (B); • wymienia cechy roślinożerców (B); • wymienia, podając przykłady, sposoby zdobywania pokarmu przez organizmy cudzożytne (B); • podaje przykłady zwierząt odżywiających się szczątkami glebowymi (B); • wymienia przedstawicieli pasożytów (A); • wyjaśnia nazwy ogniw łańcucha pokarmowego (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia sposób wytwarzania pokarmu przez rośliny (B); • określa rolę, jaką odgrywają w przyrodzie zwierzęta odżywiające się szczątkami glebowymi (C); • wyjaśnia, na czym polega pasożytnictwo (B); • omawia rolę destruktorów w łańcuchu pokarmowym (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje – w dowolnej formie – informacje na temat pasożytnictwa w świecie roślin (D); • podaje przykłady obrony przed wrogami w świecie roślin i zwierząt (C); • wyjaśnia, co to jest sieć pokarmowa (B); • uzasadnia, że zniszczenie jednego z ogniw łańcucha pokarmowego może doprowadzić do wyginięcia innych ogniw (D)
	19. Poznajemy zależności pokarmowe między organizmami					

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3. Rośliny i zwierzęta wokół nas	20. Obserwujemy rośliny i zwierzęta	<ul style="list-style-type: none">wymienia korzyści wynikające z uprawy roślin w domu i ogrodzie (A);podaje przykłady zwierząt hodowanych przez człowieka w domu (A);podaje przykład drobnego zwierzęcia żyjącego w domu (A);rozpoznaje trzy zwierzęta żyjące w ogrodzie (C)	<ul style="list-style-type: none">podaje trzy przykłady roślin stosowanych jako przyprawy do potraw (B);wyjaśnia, dlaczego decyzja o hodowli zwierzęcia powinna być dokładnie przemyślana (B);omawia zasady opieki nad zwierzętami (B);podaje przykłady dzikich zwierząt żyjących w mieście (A);wykonuje zielnik, w którym umieszcza pięć okazów (D)	<ul style="list-style-type: none">rozpoznaje wybrane rośliny doniczkowe (C);wyjaśnia, jakie znaczenie ma znajomość wymagań życiowych uprawianych roślin (D);określa cel hodowania zwierząt w domu (B);wyjaśnia, dlaczego nie wszystkie zwierzęta możemy hodować w domu (B);wskazuje źródła informacji na temat hodowanych zwierząt (C);wyjaśnia, dlaczego coraz więcej dzikich zwierząt przybywa do miast (B)	<ul style="list-style-type: none">opisuje szkodliwość zwierząt zamieszkujących nasze domy (C);formułuje apel do osób mających zamiar hodować zwierzę lub podarować je w prezencie (D)	<ul style="list-style-type: none">prezentuje jedną egzotyczną roślinę (ozdobną lub przyprawową), omawiając jej wymagania życiowe (D);przygotowuje ciekawostki i dodatkowe informacje na temat zwierząt, np. omówienie najszybszych zwierząt (D)
Podsumowanie działu 3	21., 22. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Poznajemy świat organizmów”					
Dział 4. Odkrywamy tajemnice ciała człowieka						
		Uczeń:				
1. Trawienie i wchłanianie pokarmu	23. Poznajemy składniki pokarmu	<ul style="list-style-type: none">podaje przykłady produktów bogatych w białka, cukry, tłuszcze, witaminy (A);omawia znaczenie wody dla organizmu (B)	<ul style="list-style-type: none">wymienia składniki pokarmowe (A);przyporządkowuje podane pokarmy do wskazanej grupy pokarmowej (C)	<ul style="list-style-type: none">omawia rolę składników pokarmowych w organizmie (B);wymienia produkty zawierające sole mineralne (A)	<ul style="list-style-type: none">omawia rolę witamin (B);omawia rolę soli mineralnych w organizmie (B)	<ul style="list-style-type: none">wymienia wybrane objawy niedoboru jednej z poznanych witamin (B)
	24. Jak przebiega trawienie i wchłanianie pokarmu?	<ul style="list-style-type: none">wskazuje na modelu położenie poszczególnych narządów przewodu pokarmowego (C);wyjaśnia, dlaczego należy dokładnie żuć pokarm (B);uzasadnia konieczność mycia rąk przed każdym posiłkiem (C)	<ul style="list-style-type: none">wymienia narządy budujące przewód pokarmowy (A);omawia rolę układu pokarmowego (B);podaje zasady higieny układu pokarmowego (A)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia pojęcie trawienie (B);opisuje drogę pokarmu w organizmie (B);omawia, co dzieje się w organizmie po zakończeniu trawienia pokarmu (B)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia rolę enzymów trawiennych (B);wskazuje narządy, w których zachodzi mechaniczne i chemiczne przekształcanie pokarmu (C)	<ul style="list-style-type: none">omawia rolę narządów wspomagających trawienie (B)

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
2. Układ krwionośny transportuje krew	25. Jaką rolę odgrywa układ krwionośny?	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na schemacie serce i naczynia krwionośne (C); wymienia rodzaje naczyń krwionośnych (A); mierzy puls (C); podaje dwa przykłady zachowań korzystnie wpływających na pracę układu krążenia (C) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia rolę serca i naczyń krwionośnych (B); pokazuje na schemacie poszczególne rodzaje naczyń krwionośnych (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje układu krwionośnego (B); wyjaśnia, czym jest tętno (B); omawia rolę układu krwionośnego w transporcie substancji w organizmie (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak należy dbać o układ krwionośny (B); podaje przykłady produktów żywnościowych korzystnie wpływających na pracę układu krwionośnego (C) 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje zestaw prostych ćwiczeń poprawiających funkcjonowanie układu krwionośnego (D)
3. Układ oddechowy zapewnia wymianę gazową	26. Jak oddychamy?	<ul style="list-style-type: none"> pokazuje na modelu lub planszy dydaktycznej położenie narządów budujących układ oddechowy (C); wymienia zasady higieny układu oddechowego (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia narządy budujące drogi oddechowe (A); wyjaśnia, co dzieje się z powietrzem podczas wędrówki przez drogi oddechowe (B); określa rolę układu oddechowego (A); opisuje zmiany w wyglądzie części piersiowej tułowia podczas wdechu i wydechu (C) 	<ul style="list-style-type: none"> określa cel wymiany gazowej (B); omawia rolę poszczególnych narządów układu oddechowego (B); wyjaśnia, dlaczego drogi oddechowe są wyściełane przez komórki z rzęskami (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega współpraca układów pokarmowego, krwionośnego i oddechowego (B); wykonuje schematyczny rysunek ilustrujący wymianę gazową zachodzącą w płucach (C) 	<ul style="list-style-type: none"> planuje i prezentuje doświadczenie potwierdzające obecność pary wodnej w wydychanym powietrzu (D)
4. Szkielet i mięśnie umożliwiają ruch	27. Jakie układy narządów umożliwiają organizmowi ruch?	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na sobie, modelu lub planszy elementy szkieletu (C); wyjaśnia pojęcie stawy (B); omawia dwie zasady higieny układu ruchu (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy budujące układ ruchu (A); podaje nazwy i wskazuje główne elementy szkieletu (C); wymienia trzy funkcje szkieletu (A); wymienia zasady higieny układu ruchu (A) 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela rodzaje połączeń kości (C); podaje nazwy głównych stawów u człowieka (A); wyjaśnia, w jaki sposób mięśnie są połączone ze szkieletem (B) 	<ul style="list-style-type: none"> na modelu lub planszy wskazuje kości o różnych kształtach (C); omawia pracę mięśni szkieletowych (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego w okresie szkolnym należy szczególnie dbać o prawidłową postawę ciała (B)
5. Układ nerwowy kontroluje pracę organizmu	28. Jak organizm odbiera informacje z otoczenia? Narząd wzroku	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na planszy położenie układu nerwowego (C); wskazuje na planszy lub modelu położenie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia rolę poszczególnych narządów zmysłów (B); omawia rolę skóry jako narządu zmysłu (B); 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na planszy małżowinę uszną, przewód słuchowy i błonę bębenkową (C); omawia zasady higieny 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zadania mózgu, rdzenia kręgowego i nerwów (A); wyjaśnia, w jaki sposób układ nerwowy odbiera 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na planszy elementy budowy oka: soczewkę, siatkówkę i źrenicę (C); omawia, korzystając

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	29. Jak organizm odbiera informacje z otoczenia? Narządy: węchu, smaku, słuchu i dotyku	narządów zmysłów (C); <ul style="list-style-type: none">wymienia zadania narządów smaku i powonienia (A);wymienia, podając przykłady, rodzaje smaków (A);wymienia dwa zachowania wpływające niekorzystnie na układ nerwowy (A)	<ul style="list-style-type: none">wymienia zasady higieny oczu i uszu (B)	układu nerwowego (B)	informacje z otoczenia (B) <ul style="list-style-type: none">podaje wspólną cechę narządów węchu i smaku (A);wskazuje na planszy drogę informacji dźwiękowych (C);uzasadnia, że układ nerwowy koordynuje pracę wszystkich narządów zmysłów (D);na podstawie doświadczenia formułuje wniosek dotyczący zależności między zmysłem smaku a zmysłem powonienia (C)	z planszy, w jaki sposób powstaje obraz oglądanego obiektu (C)
6. Układ rozrodczy umożliwia wydawanie na świat potomstwa	30. Jak jest zbudowany układ rozrodczy?	<ul style="list-style-type: none">wskazuje na planszy położenie narządów układu rozrodczego (C);rozpoznaje komórki rozrodcze: męską i żeńską (C);wyjaśnia pojęcie zapłodnienia (B)	<ul style="list-style-type: none">wymienia narządy tworzące żeński i męski układ rozrodczy (A);określa rolę układu rozrodczego (A);omawia zasady higieny układu rozrodczego (B);wskazuje na planszy miejsce rozwoju nowego organizmu (C)	<ul style="list-style-type: none">omawia rolę poszczególnych narządów układu rozrodczego (C)	<ul style="list-style-type: none">omawia przebieg rozwoju nowego organizmu (A)wskazuje na planszy narządy układu rozrodczego męskiego i układu rozrodczego żeńskiego (C)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia przyczyny różnic w budowie układu rozrodczego żeńskiego i męskiego (C)
7. Dojrzwienie to czas wielkich zmian	31. Dojrzwienie to czas wielkich zmian	<ul style="list-style-type: none">podaje przykłady zmian w organizmie świadczących o rozpoczęciu okresu dojrzwienia u własnej płci (A);podaje dwa przykłady zmian w funkcjonowaniu skóry w okresie dojrzwienia (B)	<ul style="list-style-type: none">wymienia zmiany fizyczne zachodzące w okresie dojrzwienia u dziewcząt i chłopców (A);omawia zasady higieny, których należy przestrzegać w okresie dojrzwienia (B)	<ul style="list-style-type: none">opisuje zmiany psychiczne zachodzące w okresie dojrzwienia (B)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia na przykładach, czym jest odpowiedzialność (B)	<ul style="list-style-type: none">prezentuje informacje dotyczące zagrożeń, na które mogą być narażone dzieci w okresie dojrzwienia (D)
Podsumowanie działu 4	32., 33. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Odkrywamy tajemnice ciała człowieka”					
Dział 5. Odkrywamy tajemnice zdrowia						
		Uczeń:				

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
1. Zdrowy styl życia	34. Jak dbać o higienę?	<ul style="list-style-type: none"> wymienia co najmniej trzy zasady zdrowego stylu życia (A); korzystając z piramidy zdrowego żywienia, wskazuje produkty, które należy spożywać w dużych i w małych ilościach (C); wyjaśnia, dlaczego ważna jest czystość rąk (B); omawia sposoby dbania o zęby (C); wymienia dwie zasady bezpieczeństwa podczas zabaw na świeżym powietrzu (A) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasady prawidłowego odżywiania (A); wyjaśnia, dlaczego należy dbać o higienę skóry (B); opisuje sposób pielęgnacji paznokci (B); wyjaśnia, na czym polega właściwy dobór odzieży (B); podaje przykłady wypoczynku czynnego i wypoczynku biernego (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wszystkie zasady zdrowego stylu życia (A); wyjaśnia rolę aktywności fizycznej w zachowaniu zdrowia (B); opisuje sposób pielęgnacji skóry – ze szczególnym uwzględnieniem okresu dojrzewania (C); wyjaśnia, na czym polega higiena jamy ustnej (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym jest zdrowy styl życia (B); omawia skutki niewłaściwego odżywiania się (B); wyjaśnia, na czym polega higiena osobista (B); podaje sposoby na uniknięcie zakażenia się grzybicą (A) 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje propozycję prawidłowego jadłospisu na trzy dni, który będzie odpowiedni w okresie dojrzewania (D)
2. Choroby zakaźne i pasożytnicze	35. Poznajemy choroby zakaźne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia drogi wnikania do organizmu człowieka drobnoustrojów chorobotwórczych i zwierząt pasożytniczych (A); wymienia trzy zasady, których przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób przenoszonych drogą oddechową (A); wymienia trzy zasady, których przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób przenoszonych przez uszkodzoną skórę (A); wymienia trzy zasady, których przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób przenoszonych drogą pokarmową (A) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny chorób zakaźnych (A); wymienia nazwy chorób przenoszonych drogą oddechową (A); omawia objawy wybranej choroby przenoszonej drogą oddechową (B); omawia przyczyny zatrucia (B); określa zachowania zwierzęcia, które mogą świadczyć o tym, że jest ono chore na wściekliznę (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia sposoby zapobiegania chorobom przenoszonym drogą oddechową (A); wymienia szkody, które pasożyty powodują w organizmie (A); omawia objawy zatrucia (B) 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje objawy przebiegu z objawami grypy i anginy (C); klasyfikuje pasożyty na wewnętrzne i zewnętrzne, podaje ich przykłady (C); charakteryzuje pasożyty wewnętrzne człowieka (C); opisuje objawy wybranych chorób zakaźnych (B); wymienia drobnoustroje mogące wnikać do organizmu przez uszkodzoną skórę (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym są szczepionki (B) przygotowuje informacje na temat objawów boreliozy i sposobów postępowania w przypadku zachorowania na nią (D)

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3. Jak postępować w niebezpiecznych sytuacjach?	36. Jak uniknąć niebezpiecznych sytuacji w naszym otoczeniu?	<ul style="list-style-type: none">wymienia zjawiska pogodowe, które mogą stanowić zagrożenie (A);odróżnia muchomora sromotnikowego od innych grzybów (C);określa sposób postępowania po użądleniu (A)	<ul style="list-style-type: none">określa zasady postępowania w czasie burzy, gdy przebywa się w domu lub poza nim (A);rozpoznaje owady, które mogą być groźne (C)	<ul style="list-style-type: none">wymienia charakterystyczne cechy muchomora sromotnikowego (A);wymienia objawy zatrucia grzybami (A)	<ul style="list-style-type: none">omawia sposób postępowania po ukąszeniu przez żmiję (B);rozpoznaje dziko rosnące rośliny trujące (C)	<ul style="list-style-type: none">prezentuje plakat informujący o zagrożeniach w swojej okolicy (D)
	37. Niebezpieczeństwa i pierwsza pomoc w domu	<ul style="list-style-type: none">omawia zasady postępowania podczas pielęgnacji roślin hodowanych w domu (B);podaje przykłady środków czystości, które stwarzają zagrożenia dla zdrowia (A);wymienia rodzaje urazów skóry (A)	<ul style="list-style-type: none">podaje przykłady trujących roślin hodowanych w domu (A);przyporządkowuje nazwę zagrożenia do symboli umieszczanych na opakowaniach (C);omawia sposób postępowania w wypadku otarć i skaleczeń (B)	<ul style="list-style-type: none">omawia zasady pierwszej pomocy po kontakcie ze środkami czystości (B)	<ul style="list-style-type: none">omawia zasady postępowania w przypadku oparzeń (B)	
4. Czym jest uzależnienie	38. Uzależnienia i ich skutki	<ul style="list-style-type: none">podaje przynajmniej dwa przykłady negatywnego wpływu dymu tytoniowego i alkoholu na organizm człowieka (B);opisuje zachowanie świadczące o mogącym rozwinąć się uzależnieniu od komputera lub telefonu (B);prezentuje zachowanie asertywne w wybranej sytuacji (C)	<ul style="list-style-type: none">podaje przykłady substancji, które mogą uzależniać (A);podaje przykłady skutków działania alkoholu na organizm (B);podaje przykłady sytuacji, w których należy zachować się asertywnie (C)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia, na czym polega palenie bierne (B);wymienia skutki przyjmowania narkotyków (B);wyjaśnia, czym jest asertywność (B)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia, czym jest uzależnienie (B);charakteryzuje substancje znajdujące się w dymie papierosowym (C);uzasadnia, dlaczego napoje energetyzujące nie są obojętne dla zdrowia (C)	<ul style="list-style-type: none">uzasadnia konieczność zachowań asertywnych (D);przygotowuje informacje na temat pomocy osobom uzależnionym (D)
Podsumowanie działu 5	39.,40. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Odkrywamy tajemnice zdrowia”					
Dział 6. Orientujemy się w terenie						
		Uczeń:				
1. Co pokazujemy na planach?	41. Co to jest plan?	<ul style="list-style-type: none">oblicza wymiary biurka w skali 1 : 10 (C);rysuje plan biurka w skali 1 : 10 (C)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia, jak powstaje plan (B);rysuje plan dowolnego przedmiotu (wymiarzy przedmiotu podzielne bez reszty przez 10) w skali 1 : 10 (C)	<ul style="list-style-type: none">wyjaśnia pojęcie skala liczbową (B);oblicza wymiary przedmiotu w różnych skalach, np. 1 : 5, 1 : 20, 1 : 50	<ul style="list-style-type: none">rysuje plan pokoju w skali 1 : 50 (C);dobiera skalę do wykonania planu dowolnego obiektu (D);wykonuje szkic terenu szkoły (D)	<ul style="list-style-type: none">wykonuje szkic okolic szkoły (D);wyjaśnia pojęcia: skala mianowana, podziałka liniowa (B)

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
2. Jak czytamy plany i mapy?	42. Czytamy plan miasta i mapę turystyczną	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje map (A); odczytuje informacje zapisane w legendzie planu (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcia: mapa i legenda (B); rozpoznaje obiekty przedstawione na planie lub mapie za pomocą znaków kartograficznych (C/D) 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje słowami fragment terenu przedstawiony na planie lub mapie (D); określa przeznaczenie planu miasta i mapy turystycznej (B) 	<ul style="list-style-type: none"> odszukuje na mapie wskazane obiekty (C); przygotowuje zbiór znaków kartograficznych dla planu lub mapy najbliższej okolicy (C) 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje dokładność planu miasta i mapy turystycznej (D)
3. Jak się orientować w terenie?	43. Jak się orientować w terenie?	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje kierunki geograficzne na mapie (C); odszukuje na planie okolicy wskazany obiekt, np. kościół, szkołę (C) 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie innych obiektów na mapie w stosunku do podanego obiektu (C); opowiada, jak zorientować plan lub mapę za pomocą kompasu (B) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega orientowanie planu lub mapy (B); orientuje plan lub mapę za pomocą kompasu (C) 	<ul style="list-style-type: none"> orientuje mapę za pomocą obiektów w terenie (C) 	<ul style="list-style-type: none"> dostosowuje sposób orientowania mapy do otaczającego terenu (D)
	44. Ćwiczmy orientowanie się w terenie – lekcja w terenie					
Podsumowanie działu 6	45.,46. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Orientujemy się w terenie”					
Dział 7. Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy						
		Uczeń:				
1. Rodzaje krajobrazów	47. Co to jest krajobraz?	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na zdjęciach rodzaje krajobrazów (C); podaje przykłady krajobrazu naturalnego (B); wymienia nazwy krajobrazów kulturowych (B); określa rodzaj krajobrazu najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, do czego odnoszą się nazwy krajobrazów (B); wymienia rodzaje krajobrazów: naturalny, kulturowy (A); wyjaśnia pojęcie krajobraz kulturowy (B); wskazuje w krajobrazie najbliższej okolicy składniki, które są wytworami człowieka (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie krajobraz (B); wymienia składniki, które należy uwzględnić, opisując krajobraz (A); omawia cechy poszczególnych krajobrazów kulturowych (B); wskazuje naturalne składniki krajobrazu najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje krajobraz najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje pozytywne i negatywne skutki przekształceń krajobrazu najbliższej okolicy (D)
2. Ukształtowanie terenu	48. Poznajemy formy terenu	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na ilustracji wzniesienia i zagłębienia (C); wyjaśnia, czym są równiny (B); wykonuje modele wzniesienia i doliny (C) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie ilustracji elementy wzniesienia (C); wskazuje formy terenu w krajobrazie najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wklęsłe formy terenu (B); opisuje formy terenu dominujące w krajobrazie najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje wzniesienia na podstawie ich wysokości (A); omawia elementy doliny (A) 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje krótką prezentację o najciekawszych formach terenu w Polsce i na świecie (D)
3. Czy wszystkie skały są twarde?	49. Czy wszystkie skały są twarde?	<ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje jedną/dwie pokazane skały do poszczególnych grup (C) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy grup skał (A); podaje przykłady skał litych, zwięzłych i luźnych (B) 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę skał litych, zwięzłych i luźnych (C); rozpoznaje co najmniej jedną skałę występującą w najbliższej okolicy (C/D) 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skały występujące w najbliższej okolicy (D); omawia proces powstawania gleby (B) 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje kolekcję skał z najbliższej okolicy wraz z ich opisem (D)

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
4. Wody słodkie i wody słone	50. Wody słodkie i wody słone	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady wód słonych (B); • wskazuje na mapie przykład wód stojących i płynących w najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady wód słodkich – w tym wód powierzchniowych (B); • wskazuje różnice między oceanem a morzem (B); • na podstawie ilustracji rozróżnia rodzaje wód stojących i płynących (C/D); • wymienia różnice między jeziorem a stawem (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: wody słodkie, wody słone (B); • wykonuje schemat podziału wód powierzchniowych (C); • omawia warunki niezbędne do powstania jeziora (B); • porównuje rzekę z kanałem śródlądowym (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wody słodkie występujące na Ziemi (C); • omawia, jak powstają bagna (B); • charakteryzuje wody płynące (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje informacje typu „naj” – najdłuższa rzeka, największe jezioro, największa głębina oceaniczna (D); • wyjaśnia, czym są lodowce i lądolody (B)
5. Krajobraz wczoraj i dziś	51. Krajobraz wczoraj i dziś	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na zdjęciach krajobraz kulturowy (C); • podaje dwa/trzy przykłady zmian w krajobrazie najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia, podając przykłady, od jakich nazw pochodzą nazwy miejscowości (A); • podaje przykłady zmian w krajobrazach kulturowych (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany w krajobrazie wynikające z rozwoju rolnictwa (B); • omawia zmiany w krajobrazie związane z rozwojem przemysłu (A); • wyjaśnia pochodzenie nazwy swojej miejscowości (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady działalności człowieka, które prowadzą do przekształcenia krajobrazu (B); • wskazuje źródła, z których można uzyskać informacje o historii swojej miejscowości (A) 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowuje plakat lub prezentację multimedialną na temat krajobrazu na przestrzeni dziejów (A); • przygotowuje prezentację multimedialną lub plakat pt. „Moja miejscowość dawniej i dziś” (D)
6. Obszary i obiekty chronione	52. Obszary i obiekty chronione	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia dwie/trzy formy ochrony przyrody w Polsce (A); • podaje dwa/trzy przykłady ograniczeń obowiązujących na obszarach chronionych (B); • wyjaśnia, na czym polega ochrona ścisła (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym są parki narodowe (B); • podaje przykłady obiektów, które są pomnikami przyrody (B); • omawia sposób zachowania się na obszarach chronionych (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia cel ochrony przyrody (B); • wyjaśnia, czym są rezerваты przyrody (B); • wyjaśnia różnice między ochroną ścisłą a ochroną czynną (B); • podaje przykład obszaru chronionego lub pomnika przyrody znajdującego się w najbliższej okolicy (A) 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między parkiem narodowym a parkiem krajobrazowym (C); • na podstawie mapy w podręczniku lub atlasie podaje przykłady pomników przyrody ożywionej i nieożywionej na terenie Polski i swojego województwa (D) 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje – w dowolnej formie – informacje na temat ochrony przyrody w najbliższej okolicy: gminie, powiecie lub województwie (D)
Podsumowanie działu 7	53.,54. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy”					
Dział 8. Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na lądzie						
				Uczeń:		

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
1. Warunki życia w wodzie	55. Poznajemy warunki życia w wodzie	<ul style="list-style-type: none"> • podaje trzy przystosowania ryb do życia w wodzie (A); • wymienia dwa przykłady innych przystosowań organizmów do życia w wodzie (A) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na przykładach przystosowania zwierząt do życia w wodzie (B); • wyjaśnia, dzięki czemu zwierzęta wodne mogą przetrwać zimę (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na przykładach przystosowania roślin do ruchu wody (B); • omawia sposób pobierania tlenu przez organizmy wodne (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie plankton (B); • omawia na przykładach przystosowania zwierząt do ruchu wody (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje informacje o największych organizmach żyjących w środowisku wodnym (D)
2. Z biegiem rzeki	56. Poznajemy rzekę	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na ilustracji elementy rzeki: źródło, bieg górny, bieg środkowy, bieg dolny, ujście (C/D) 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje dwie/trzy nazwy organizmów żyjących w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki (A); • omawia warunki panujące w górnym biegu rzeki (A) 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy, którymi różnią się poszczególne odcinki rzeki (B); • porównuje warunki życia w poszczególnych biegach rzeki (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na ilustracjach organizmy charakterystyczne dla każdego z biegów rzeki (C); • omawia przystosowania organizmów żyjących w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje świat roślin oraz zwierząt w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki (C)
3. Życie w jeziorze	57. Poznajemy warunki życia w jeziorze	<ul style="list-style-type: none"> • przyporządkowuje na schematycznym rysunku odpowiednie nazwy do stref życia w jeziorze (C); • odczytuje z ilustracji nazwy dwóch/trzech organizmów żyjących w poszczególnych strefach jeziora (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy stref życia w jeziorze (A); • wymienia grupy roślin żyjących w strefie przybrzeżnej (A); • rozpoznaje na ilustracjach pospolite rośliny wodne przytwierdzone do podłoża (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje przystosowania roślin do życia w strefie przybrzeżnej (C); • wymienia czynniki warunkujące życie w poszczególnych strefach jeziora (A); • wymienia zwierzęta żyjące w strefie przybrzeżnej (A); • charakteryzuje przystosowania ptaków i ssaków strefy przybrzeżnej do życia w wodzie (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poszczególne strefy jeziora (C); • rozpoznaje na ilustracjach pospolite zwierzęta związane z jeziorami (C); • układa z poznanych organizmów łańcuch pokarmowy występujący w jeziorze (C) 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowuje prezentację na temat trzech/czterech organizmów tworzących plankton (D); • prezentuje informacje „naj” na temat jezior w Polsce i na świecie (D)
4. Warunki życia na lądzie	58. Warunki życia na lądzie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki warunkujące życie na lądzie (A); • omawia przystosowania zwierząt do zmian temperatury (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przystosowania roślin do niskiej lub wysokiej temperatury (B) 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje przystosowania roślin i zwierząt zabezpieczające je przed utratą wody (B); • wymienia przykłady przystosowań chroniących zwierzęta przed działaniem wiatru (A); •) 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia negatywną i pozytywną rolę wiatru w życiu roślin (B); • opisuje sposoby wymiany gazowej u zwierząt lądowych (B); • wymienia przystosowania roślin do wykorzystania światła (A) 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje informacje na temat przystosowań dwóch/trzech gatunków roślin lub zwierząt do życia w ekstremalnych warunkach lądowych (C)
5. Las ma budowę warstwową	59. Poznajemy budowę lasu i panujące w nim warunki	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje warstwy lasu na planszy dydaktycznej lub ilustracji (C); 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy warstw lasu (A); • omawia zasady 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje warunki abiotyczne panujące w poszczególnych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poszczególne warstwy lasu, uwzględniając rośliny i zwierzęta 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wymagania środowiskowe wybranych gatunków

Tytuł rozdziału w podręczniku	Numer i temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	60. Jakie organizmy spotykamy w lesie? – lekcja w terenie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia po dwa gatunki organizmów żyjących w dwóch wybranych warstwach lasu (A); podaje trzy zasady zachowania się w lesie (A) 	zachowania się w lesie (B); <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje pospolite organizmy żyjące w poszczególnych warstwach lasu (C) 	warstwach lasu (C); <ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje pospolite grzyby jadalne (C) 	żyjące w tych warstwach (C)	zwierząt żyjących w poszczególnych warstwach lasu (C)
6. Jakie drzewa rosną w lesie?	61. Poznajemy różne drzewa	<ul style="list-style-type: none"> podaje po dwa przykłady drzew iglastych i liściastych (A); rozpoznaje dwa drzewa iglaste i dwa liściaste (C) 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wygląd igieł sosny z igłami świerka (C); wymienia cechy budowy roślin iglastych ułatwiające ich rozpoznawanie, np. kształt i liczba igieł, kształt i wielkość szyszek (B); wymienia cechy ułatwiające rozpoznawanie drzew liściastych (B) 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje drzewa liściaste z drzewami iglastymi (C); rozpoznaje rosnące w Polsce rośliny iglaste (C); rozpoznaje przynajmniej sześć gatunków drzew liściastych (C); wymienia typy lasów rosnących w Polsce (A) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady drzew rosnących w lasach liściastych, iglastych i mieszanych (A) 	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje informacje na temat roślin iglastych pochodzących z innych regionów świata, które są uprawiane w polskich ogrodach (D)
7. Na łące	62. Na łące	<ul style="list-style-type: none"> podaje dwa przykłady znaczenia łąki (A); wyjaśnia, dlaczego nie wolno wypalać traw (B); rozpoznaje przynajmniej trzy gatunki poznanych roślin łąkowych (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy łąki (A); wymienia zwierzęta mieszkające na łące i żerujące na niej (A); przedstawia w formie łańcucha pokarmowego proste zależności pokarmowe między organizmami żyjącymi na łące (C) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany zachodzące na łące w różnych porach roku (B); rozpoznaje przynajmniej pięć gatunków roślin występujących na łące (C); wyjaśnia, w jaki sposób ludzie wykorzystują łąki (B) 	<ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje nazwy gatunków roślin do charakterystycznych barw łąki (C); uzasadnia, że łąka jest środowiskiem życia wielu zwierząt (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wykonuje zielnik z poznanych na lekcji roślin łąkowych (C) lub innych roślin (D)
8. Na polu uprawnym	63. Na polu uprawnym	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zbóż (A); rozpoznaje na ilustracjach owies, pszenicę i żyto (C); podaje przykłady warzyw uprawianych na polach (A); wymienia nazwy dwóch szkodników upraw polowych (A) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia sposoby wykorzystywania roślin zbożowych (B); rozpoznaje nasiona trzech zbóż (C); wyjaśnia, które rośliny nazywamy chwastami (B); uzupełnia brakujące ogniwa w łańcuchach pokarmowych organizmów żyjących na polu (C) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcia: zboża ozime, zboża jare (B); podaje przykłady wykorzystywania uprawianych warzyw (B) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady innych upraw niż zboża i warzywa, wskazując sposoby ich wykorzystywania (B); przedstawia zależności występujące na polu w formie co najmniej dwóch łańcuchów pokarmowych (C); rozpoznaje zboża rosnące w najbliższej okolicy (D) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób człowiek może wykorzystać dziko żyjące zwierzęta do ochrony roślin uprawnych przez szkodnikami (B)
Podsumowanie działu 8	64.,65. Podsumowanie i sprawdzian z działu: „Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na lądzie”					

